

דברי תורה לפרשת השבוע, יתרו

מאת ד"ר טובה גנזל

פרשת יתרו

פירושו של הרב הירש לתורה נהפך לאחד מהפירושים הפופולאריים בגרמניה מיד עם פרסומו במחצית השנייה של המאה ה-19. את מטרתו בכתיבת פירוש לתורה תיאר הרב הירש בהקדמה לפירושו לחומש בראשית:

לשאוב ולתאר... אותן אמיתות, אשר עליהן מושתתת השקפת העולם והחיים היהודית, ואשר הן חוקות חיי ישראל לעולם ועד... להכרה על אודות אחידותה המלאה של הרוח המפעמת בכתבי הקודש של דבר ה', וכן להכרה שהרוח הזאת איננה נחלתם של ימי קדם שאבד עליהם כלח, אלא חיה היא איתנו בהווה, ובה תקוות העתיד של כל מאוויי האנושות.

במילים אלה העיד הרב הירש על עצמו שידע היטב את רוחות השעה, ובכלל זה היה ער לפולמוס האידיאולוגי בין היהודים, שרבים מהם השתייכו לתנועה הרפורמית, ובמעגלים הולכים ומתרחבים ראו בתפישות היהודיות המסורתיות תופעה מיושנת ומאובנת. הרב הירש התמודד עם טיעונים אלה באריכות גם בפרשתנו, בעיקר בפירושו לעשרת הדיברות. לדוגמה, בפירושו לפסוק "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים" (יט:ד) כותב הרב הירש:

לא האמונה היא יסוד הכרת ה' והכרת עצמכם, שכן יש באמונה מקום לספק מה, אלא היסוד היא ידיעה איתנה ששאתם אותה בעצמכם באמצעות החושים שלכם. באותו לשון עצמו אומר הכתוב (להלן כ:יט): "אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם" – וכוונתו לעובדת ההתגלות של ה' במתן תורה. על שני עמודי אמת אלה עומדת כל היהדות: יציאת מצרים ומתן תורה. שניהם עומדים לגמרי על יסוד ההתנסות העצמית ותפישת החושים, ויסוד זה מוציא מכלל אפשרות כל אשליה, שהרי עיניהם של שישים ריבוא ראו בעת ובעונה אחת. שני עמודי האמת יש להם אפוא חזקה גבוהה ביותר של וודאות, והם חורגים לגמרי מתחום ההשערה והאמונה גרידא. הם שייכים לתחום הדעת, ולכן עובדות הן שאינן ניתנות לערעור. הם וודאיים כשם שוודאית הוויתנו אנו והוויתנו של עולם החושים החיצוני, ועלינו לעשותם אבני פינה לכל דעת ולכל מחשבה."

על רקע זה מובנת חשיבות דבריו בהמשך (פירושו לפרק יט:י-טו):

הן תורת ישראל היא החוק היחיד שלא יצא מתוך העם, שאותו נועד לכונן. הן היהדות היא ה"דת" היחידה שלא יצאה מליבם של בני-אדם, המוצאים בה את היסוד הרוחני לחייהם... התנגדות זו של העם, שאליו ירדה התורה הזאת ראשונה, היא ההוכחה המהימנה ביותר למקורה האלוקי של התורה הזאת. לא מתוך העם יצאה התורה, אלא לעם היא ניתנה, ורק לאחר מאבק של מאות בשנים כבשה התורה את ליבות העם והפכה אותו לנושא דגלה במהלך ההיסטוריה (וראו בפירושו לפסוקים נוספים בפרשת יתרו: יט:ט, כ-כה; כ:ב, ה, י, יב, יד, טז, יט).

כדי להפריך את האבחנה של הרפורמים בפירושיהם בין התורה שבכתב והתורה שבעל פה. עוסק הרב הירש בפירושו באחדותה של התורה שבעל פה עם התורה שבכתב ומדגיש כי שתיהן כמקשה אחת מקורן בהתגלות אלוקית. בדרך זו מדגיש הרב הירש את מקורה האלוקי של ההלכה בכל היקפה, והדגשה זו היא המפרידה בינו ובין מגוון זרמי המחשבה הרפורמית. בדרך זו התמודד הרב הירש עם ההנחה הרפורמית הדוגלת ביחס דינמי לעולם ההלכה. לדוגמה, בפירושו לפרק כ:י:

אנשים תועים ומטעים חתרו תחת כל חוקת השבת ועיוותו את כל מושג השבת, בפרשם "מלאכה" כעבודה ועמל. הם פתחו בהכחשת השבועה שנשבעו אבותינו בסני, ובמקום להיות נאמנים לשבועה – "להתאים את החיים לתורה" – הכריזו על סיסמא חדשה לתקופתם: "להתאים את התורה לחיים".

נראה שפירושו של הרב הירש לתורה רלוונטי היום לא פחות מבעבר, ומשום כך זוכים רעיונותיו של הרב הירש למקום של כבוד במעגלים רבים בארץ ובעולם.